

ЗА НЯКОИ ПО-ТИПИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СВЪРЗАНИ С ПРОЦЕСА НА ПРЕПОДАВАНЕ И ИЗУЧАВАНЕ НА ИСПАНСКИ ЮРИДИЧЕСКИ ЕЗИК ЗА ЧУЖДЕНЦИ

Радомира Видева

Университет Саламанка (Испания)

Резюме. Настоящата статия е посветена на преподаването и изучаването на испански юридически език за чужденци като език за професионални и академични цели. За целта се разглеждат неговите основни характеристики и се анализират най-често срещаните трудности в обучителния процес, произтичащи от тях. По-нататък, изхождайки от особеностите на профила, специфичните нужди и очаквания на обучаемите, се излагат някои идеи за избор на методологични решения. Споделените идеи не са обусловени от наличието на реална езикова среда извън аулата и са приложими както за работа със студенти, които изучават тази дисциплина в университет, така и за практикуващи юристи, филолози или преводачи, посещаващи специализирани за целта курсове.

Ключови думи: испански за професионални и академични цели; испански юридически език; преподаване и изучаване на испански юридически език за чужди езици

1. Испанският юридически език като език за професионални и академични цели

Както е известно, в методиката на чуждоезиковото обучение се прави разграничение между понятията общ чужд език и чужд език за специфични цели. Те споделят помежду си общата за съответния език морфологична, граматическа и синтактична система, като в същото време чуждият език за специфични цели притежава собствени характеристики, отнасящи се до неговото тематично съдържание, до събеседниците, между които се извършва езиковият обмен, и целите, за които се използва в съответната езикова общност, както и до неговите текстуални и прагматични особености, обусловени от социолингвистичния контекст, в който езикът за специфични цели намира своето приложение (Cabr  2004; Gómez de Enterr  2009).

Въпреки че интересът към изучаване на чужди езици за специфични цели се заражда още в древността, ключовият момент за тях настъпва през втора-

та половина на XX век, когато глобализацията и свързаните с нея икономически и социални промени водят до появата на комуникативния метод. По-конкретно, що се отнася до преподаването и изучаването на испански език за специфични цели, то достига своето по-пълно развитие малко по-късно, през деветдесетте години на миналия век. Присъединяването през 1986 г. на Испания към Европейските общности (днес Европейски съюз), консолидирането на Общия европейски пазар и инициативата за единно Европейско образователно пространство благоприятстват и стимулират това развитие.

Провеждането на Първия международен конгрес по испански език за специфични цели през ноември 2000 г. в Амстердам и последвалите го шест конгреса, проведени до момента, организирани от министерствата на образованието на Белгия, Холандия и Люксембург в сътрудничество с Университета в Амстердам, допринасят значително за затвърждаване авторитета на испанския език за специфични цели в международен план.

В отговор на все по-засилващия се интерес през 2012 г. Институт „Сервантес“ публикува *Guía para el diseño de currículos especializados* и по този начин запълва съществуващата до момента теоретична празнина, която не намира отговор в изработения през 2006 г. *Plan Curricular del Instituto Cervantes*, насочен основно към преподаване и изучаване на общ испански език. От този момент нататък испанският език за специфични цели разполага със собствено методологично ръководство, което служи като основа за изработване на учебното съдържание на все по-разнообразни курсове с академична или професионална насоченост.

Тук е мястото да отбележим, че в много случаи испанският език за специфични цели има двуизмерна проекция, насочена както към академичната, така и към съответната професионална област. Добър пример в това отношение е испанският юридически език (оттук нататък наричан за краткост „ИЮЕ“). Тъй като правото е специалност, която се изучава в университет, той се разглежда като език за академични цели, който в същото време притежава професионални измерения, намиращи израз в процесите на нормосъздаване и правоприлагане. Наличието на тази двуизмерност в използването на правния език служи като основание ИЮЕ да се включва в категорията на т. нар. испански език за професионални и академични цели (Alcaraz Varó 2002).

В общия контекст на растящ интерес към испанския език за специфични цели, ИЮЕ се радва на растяща популярност сред широк кръг от обучаващи се от различни националности, сред които преобладават адвокати от други държави членки на Европейския съюз, които желаят да упражняват адвокатска професия в Испания, дипломатически и консулски служители, юристи-лингвисти, преподаватели и студенти по право, преводачество и филология. Въпреки този засилен интерес към днешна дата ИЮЕ все още не е толкова застъпен като образователна оферта. Тук сме споменали само някои от възможностите за

неговото изучаване, предоставени както от испански, така и от чуждестранни образователни институции. За тези, които предпочитат реална езикова среда, Международният университет „Менендез Пелайо“ в Испания предлага летни курсове по ИЮЕ в рамките на по-обща програма по испански език за специфични цели, някои частни езикови училища също разработват подобни програми. По-широко е застъпено предлагането на такива специализирани курсове от Института „Сервантес“ в някои от неговите центрове, разположени главно в Европа в страни като Германия, Италия, Великобритания, Австрия, Франция, Холандия, Полша, Сърбия и Румъния. Интересно е да се отбележи, че ИЮЕ се преподава и в юридически факултети на европейски университети, като френския университет Париж „Уест-Нантер ла Дефанс“, и най-вече на немски университети като Хумболтовия университет в Берлин, Европейския университет „Виадрина“ във Франкфурт, Университета в Пасау и Университета в Байройт.

2. Характеристики на ИЮЕ и най-често срещани трудности в обучителния процес, които произтичат от тях

Специфичната лексика, присъствието на лексикално-стилистични и синтактични особености с ясно изразен идиосинкразен характер, както и своеобразната организация на дискурса, върху която се гради, представляват основните елементи, които характеризират испанския правен език (Alcaraz Varó y Hughes 2002).

В процеса на преподаване и изучаване на ИЮЕ първо се натъкваме на специфичната лексика, в чиято основа са заложени понятията на обективното право, които юридическият език материализира. Думите или словосъчетанията, назоваващи тези понятия в ИЮЕ, се разграничават в няколко групи, а именно такива със строго технически характер, които намират приложение само в правото и се наричат юридически термини, многозначните полутермини, както и думите или словосъчетанията, които се отнасят до други области на знанието или принадлежат към общия испански език и се използват в правото със своето основно значение (Alcaraz Varó y Hughes 2002).

От тези три групи най-сериозни затруднения за чуждестранните курсисти създават юридическите термини. В една част от случаите тази трудност се обяснява с терминологичните различия, които се наблюдават в ИЮЕ в зависимост от това дали той се използва в Испания, или в някоя от испаноамериканските държави. Другата често срещана трудност произтича от това, че в процеса на обучение курсистите се сблъскват с термини, несъществуващи в познатите им правни системи, или които те свързват с други понятия. Тази трудност е застъпена в по-голяма степен, когато познатите на учащите правни системи не принадлежат към романската система (в която се вписва испанското право). Другата по-характерна лексикална трудност произтича от полисемния характер на полутермините. Тук затруднението идва от тяхната способност да бъдат носители едновременно на няколко смислови значения, като само едно от

тях е релевантно от гледна точка на правото – например широко използваното съществително име *bien*, което в общоупотребимия испански език притежава много значения, сред които „добро, добрина“ и „полза, благо“, като в същото време ИЮЕ си служи с него за назоваване на термина „вещ“.

Що се отнася до лексикално-стилистичните и синтактични особености на ИЮЕ, най-проблемни за чуждестранните курсисти се оказват утвърдените лексикални шаблони (*debo acordar y acuerdo*), съчетанията от няколко предлога (*para ante la Audiencia*), широко застъпеното използване на страдателен залог (*el imputado es detenido*), към които се добавя особено честата употреба на подчинително наклонение (*aunque no sea hallada*) (Morales Pastor 2004).

Другата особена характеристика на ИЮЕ е обусловена от присъствието на типичните за юридическия дискурс жанрове, чиито формални и стилистични особености също създават известни затруднения на курсистите. Тук можем да споменем особеностите, свързани с макроструктурата на тези жанрове, с тяхната дискурсна модалност, лексикално-семантична структура и някои социопрагматични аспекти, като например възприетите етикетни форми за общуване според съдебната йерархия (*Señoría* за обръщение към съдиите, *Ilustrísimo Señor* или *Señoría Ilustrísima* към магистрати и *Excelentísimo Señor* към висши магистрати). Към тази категория социопрагматични аспекти също така принадлежат утвърдените формули за вежливост, които се използват в професионалните отношения между юристи, като например израза *con la venia*, използван от адвокатите спрямо съдиите при извършване на всяко процесуално действие в рамките на съдебното производство или между самите адвокати в случаите, когато се пристъпва към смяна на процесуалния представител в рамките на същата съдебна инстанция.

Споменатите дотук характеристики допринасят за това ИЮЕ да се възприема като неясен, претенциозен, консервативен, високопарен и архаичен (Rodríguez-Aguilera 1969; Hernando de Larramendi 1997; Alcaraz Varó 2002), което обяснява тенденцията към неговото осъвременяване. Стремещт към постигане на достъпен и разбираем испански правен език безспорно ще намери отражение и в процеса на неговото преподаване и изучаване за в бъдеще.

3. Идеи за избор на методологични решения и обосноваване на тяхната удачност с оглед на профила, специфичните нужди и очаквания на обучаемите

Участниците в курсовете по ИЮЕ винаги притежават предварителни познания по испански език, позволяващи им да си служат самостоятелно с езика, както и такива, свързани със социокултурните аспекти на испаноезичния свят. В резултат на това, за разлика от испанския език за други професионални цели (например за бизнес цели или за туризъм), където обучението започва на по-ранни нива, курсовете по ИЮЕ са предназначени за по-високи входящи нива, каквито са B2 и C1.

Освен добра общоезикова компетентност по испански език в хода на обучителния процес курсистите също така проявяват ясно изразена склонност към комуникативни и интерактивни дейности, която ние, преподавателите, обикновено свързваме с характера на юридическите професии, които те упражняват в реалния живот. Именно тези две „предимства“ на обучаемите ни позволяват да изберем дейностно ориентирания, казусния и симулационния подход като особено подходящи за прилагане в аулата по ИЮЕ. Използването на всеки от тях прави възможно активното въвличане на обучаемите в комуникативни ситуации, пресъздаващи обичайния контекст за използване на правния език в реална академична или работна среда, което, от своя страна, допринася участниците да са наясно, че обучението има практическа насоченост, отговаряща най-точно на техните потребности.

Мотивацията на курсистите спомага те да са наясно със своите очаквания по отношение на учебния курс. В тази връзка, интересно е да отбележим, че много често те пристъпват към изучаване на ИЮЕ с определена предварителна нагласа, възприемайки го основно като специфична лексика, към опознаването на която насочват своите усилия. Тази тяхна нагласа превръща развиването на лексикалната компетентност в аулата по ИЮЕ в истинско предизвикателство за преподаващите, които се намират в постоянно търсене и експериментиране с различни похвати. Практиката досега показва, че най-задоволителни резултати сме постигнали при въвеждането на лексикалните единици от типа юридически термини и многозначни полутермини чрез тяхното дефиниране и понякога дори тълкуване. В случаите, когато новата лексика се изразява в общи за правото понятия и термини и такива, които имат своя аналог в познатите на курсистите правни системи, на обучаемите се възлага задачата сами да обяснят съответния термин, като си служат с вече изучавана лексика. По този начин специфичните правни познания, с които разполагат нашите курсисти, съзнателно се активират и интегрират в обучителния процес. При използването на тази техника до описателно изясняване на съдържанието от страна на преподаващия се прибегва само когато новите термини се използват за назоваване на правни фигури, типични за испанската правна система (например *albacea dativo*). На последващ етап, свързан със затвърждаването на лексикалните единици, се работи върху допълнителни аспекти, като някои по-често срещани словообразователни механизми (наставките **-al** за образуване на прилагателни имена като *judicial*, **-imiento** за образуване на съществителни като *apercibimiento* и **-ecer** за образуване на глаголи като *acrecer*), както и върху присъствието на колокации от различен вид (**sustantivo-sujeto** + **verbo** *prescribir un delito*; **verbo** + **sustantivo-CD** *contraer matrimonio*; **verbo** + **preposición** + **sustantivo** *comparecer en juicio*; **sustantivo** + **adjetivo** *cláusula abusiva*; **sustantivo** + **de** + **sustantivo** *absorción de penas*; **verbo** + **adverbio** *convivir maritalmente*; **adverbio** + **adjetivo/participio** *acogido legalmente*; **verbo** + **adjetivo** *estimar improcedente*).

В процеса на обучение по ИЮЕ също така особено се набляга върху осъзнаването на значимостта на дискурсната компетентност (Gutiérrez Álvarez 2011). В тази насока се работи върху развиване способността на обучаемите да анализират особеностите на дискурсните жанрове в ИЮЕ, което се постига чрез различни техники. Една от най-често прилаганите се изразява в поэтапното изработване в хода на обучението на дискурсни картончета. Те съдържат самостоятелно извлечена информация, отнасяща се до организацията на съдържанието и комуникационната ситуация с оглед на формата и функциите на текстовете, принадлежащи към съответните дискурсни жанрове. По-нататък курсистите колективно обогатяват този запас от информация, като прибавят към него по-характерните лингвистични, прагматични и социокултурни характеристики на въпросните жанрове и ги сравняват с тези на техните аналози в юридическите езици на правните системи, които вече познават.

Organización del contenido:

Nº de protocolo, Título: PODER NOTARIAL
Lugar de otorgamiento y fecha
„Ante mí“, nombre del notario: *Notario del Ilustre Colegio Notarial de ...*
Comparecencia: *Comparece*
Intervención: *Interviene/En su propio nombre y derecho*
Fe de conocimiento/Identificación
Juicio de capacidad/Legitimación: *Tiene, a mi juicio, la capacidad legal para otorgar la escritura*
Disposición: *Dispone/Confiere poder (facultades) a favor de*
Otorgamiento: *Dice y otorga/Así lo afirma y otorga/Reconoce*
Autorización: *Doy fe*
Firma
Documentos anexos

Situación comunicativa:

Participantes: 1) Emisor → *Poderdante* 2) Destinatario → *Apoderado* 3) *Notario*
Finalidad comunicativa: *Conferir la representación legal a un tercero para las acciones que se estime convenientes.*
Nivel de formalidad: Alto Modo: Escrito Tipo del discurso: Expositivo

Фигура 1. Пример за дискурсно картонче, в което са извлечени особеностите на *poder notarial* като дискурсен жанр в ИЮЕ

Подборът на материали за нуждите на курса по ИЮЕ е друг важен елемент, свързан с обучителния процес. Това са автентични материали, устни и писмени текстове с правна насоченост, които освен типичната лексика съдържат определени синтактични и стилови особености и създават представа за структурата и организацията на юридическия дискурс в зависимост от конкретния жанр. Тук е важно да отбележим, че курсовете по ИЮЕ са много тясно профилирани и подборът на материали се изготвя така, че максимално да задоволи потребностите на участниците. За да се придобие по-конкретна представа как точно се постига това, ще дадем пример с два различни курса по ИЮЕ, които са предназначени за чуждестранни адвокати, подготвящи се да предоставят в Испания консултации и представителство в правни спорове в областта на гражданското или наказателното право. За техните конкретни нужди в първия случай се подбират автентични материали, които намират приложение в практиката по граждански дела (*contrato, capitulaciones matrimoniales, demanda de divorcio, testamento*), докато във втория се прибягва до автентични материали най-пряко свързани с работата по наказателни дела (*denuncia, declaración de testigos, informe pericial, escrito de acusación*). Така усилията ни винаги са насочени към прецизно подбиране на автентични материали, които да са съобразени със строго специфичните нужди на обучаемите и в същото време да отговарят най-точно на техните потребности и очаквания.

4. Заключение

Дотук бяха представени лексикалните, синтактичните и дискурсните характеристики на ИЮЕ. Изложените идеи, отнасящи се до процеса на неговото преподаване и изучаване, потвърждават ключовата роля на профила, специфичните нужди и очаквания на курсистите като водещи фактори в обучителния процес по ИЮЕ за чужденци като език за професионални и академични цели. Надяваме се споделените от нас идеи да се окажат полезни и за нуждите на преподаващите и изучаващи ИЮЕ в България.

REFERENCES

- Aguirre, B. & Hernando de Larramendi, M., 1997. *Lenguaje jurídico: Español por profesiones*. Madrid: SGEL.
- Alcaraz, E. & Hughes, B., 2002. *El español jurídico*. Barcelona: Ariel.
- Cabré, M. T., 1993. *La terminología. Teoría, metodología, aplicaciones*. Barcelona: Antártida/Empúries.
- Cabré, M. T., 2004. ¿Lenguajes especializados o lenguajes para propósitos específicos? El español de los negocios: perspectivas teóricas, investigaciones, nuevas tecnologías y didáctica. *Foro Hispánico: Revista Hispánica de Flandes y Holanda*, (26), 19 – 33.

- Gómez de Enterría Sánchez, J., 2009. *El español lengua de especialidad: enseñanza y aprendizaje*. Madrid: Arco/Libros.
- Gutiérrez Álvarez, J. M., 2012. El español jurídico: discurso profesional y académico. In: *El español de las profesiones. Artículos seleccionados del IV Congreso Internacional de Español para Fines Específicos*. Madrid: Subdirección General de Documentación y Publicaciones del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- Morales Pastor, J. L., 2004. La enseñanza del español jurídico. In: Sánchez Lobato, J. & Santos Gargallo, I. (Eds.). *Vademécum para la formación de profesores. Enseñar español como segunda lengua/lengua extranjera*. Madrid: SGEL.
- Rodríguez-Aguilera, C., 1969. *El lenguaje jurídico*. Barcelona: Bosch.

ABOUT SOME PECULIARITIES OF TEACHING AND LEARNING SPANISH LEGAL LANGUAGE TO NON-NATIVE SPEAKERS

Abstract. The teaching and learning Spanish legal language as a foreign language for professional and academic purposes has been studied in the present article. The autor departs from trying to examine its main characteristic features and the most common difficulties in the learning process resulting from them. Afterwards, the use of some didactic tools based on learner's profile, specific needs and expectations are explained. These tools don't require a language immersion environment outside the classroom and are designed to help teaching and learning Spanish legal language to university students and professionals such as lawyers, philologists, interpreters and translators.

Keywords: Spanish for professional and academic purposes; Spanish legal language; teaching and learning Spanish legal language to non-native speakers

✉ **Dr. Radomira Videva**

Legal Spanish Trainer
Certified DELE Examiner and Grader
Universidad de Salamanca
Salamanca, Spain
E-mail: mira@lawyer.com